

A. M. van
knap. paarde

HET AFRICHTEN VAN EEN RIJPAARD

IN

DERTIG LESSEN

DOOR

W. BROESE VAN GROENOU

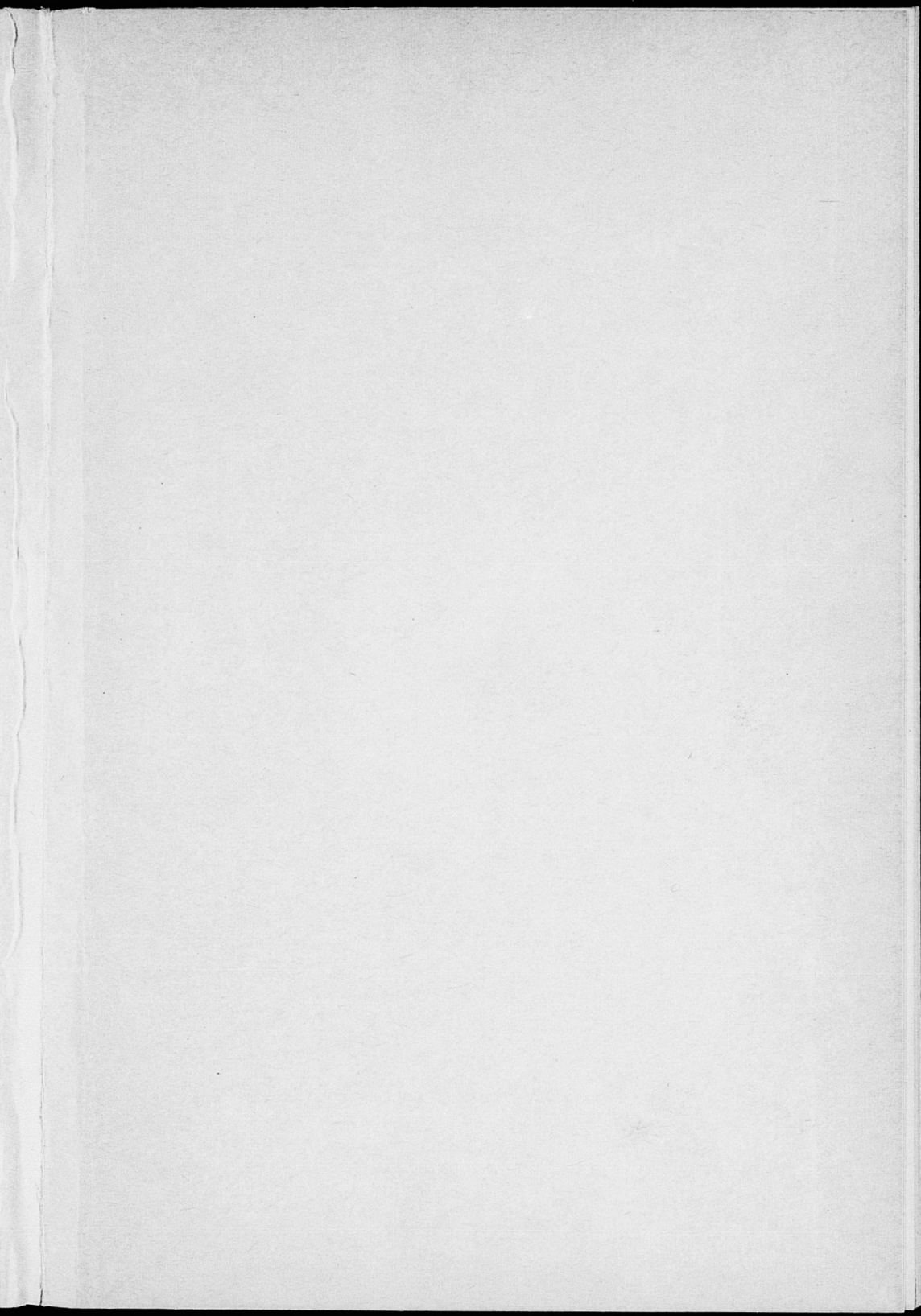
EN

J. C. SCHIPPERS.

H. BUNING, — Djokjakarta,
1890.

B
1834

BIBLIOTHEEK UNIVERSITEIT UTRECHT

3088 834 5

V. f. B. 1834

HET AFRICHTEN VAN EEN RIJPAARD

in

50 LESSEN.

DOOR

W. BROESE VAN GROENOU

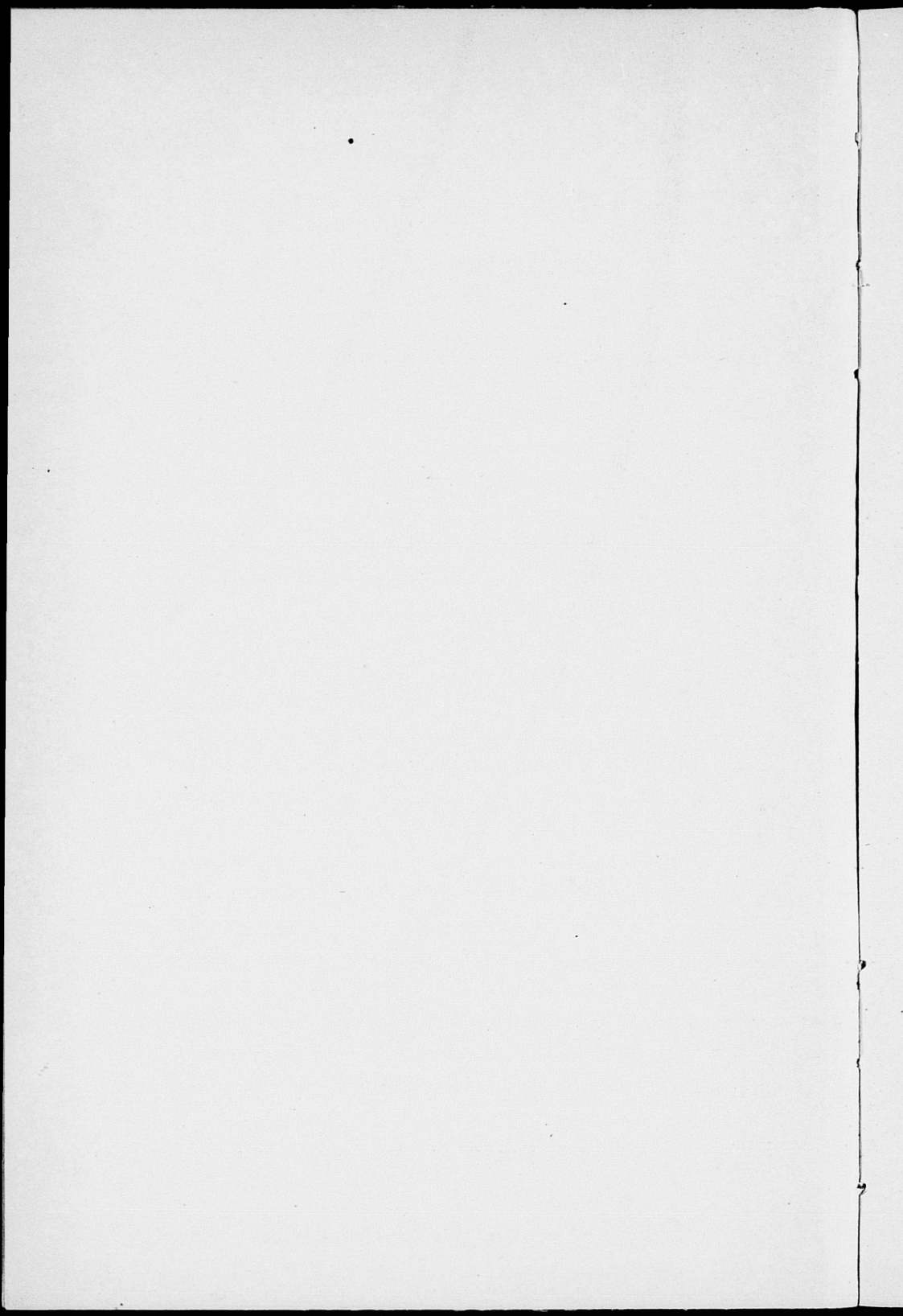
EN

J. C. SCHIPPERS.

H. BUNING, — Djokjakarta.

1889.

VOORWOORD.

Twee verschillende manieren kunnen worden gevolgd, bij de dressuur van Rijpaarden.

De *meest* in gebruik zijnde, maar tevens de *minst* rationeele, is de dressuur op „gewoonte” eigenlijk op „teekens”.

Daarbij wordt voornamelijk van het buitengewoon goed geheugen van het paard partij getrokken.

Bij de tweede manier wordt het paard beschouwd als eene machine, welke slechts behoorlijk moet worden afgewerkt, om er den gang van te kunnen regelen.

Een zuivere afscheiding tusschen beide manieren is evenwel niet te maken, alleen kan er sprake zijn van *overheersching* van een van beide; want, volgt men de eerste manier, dan loopt onbewust, soms, of liever meestal, de andere er gedeeltelijk onder door, en wordt de tweede manier toegepast, dan maakt men tevens gebruik van het goed geheugen van het paard.

Maar, dat het dresseeren op gewoonte *alleen*, uit den aard der zaak, gebrekkig moet zijn, is gemakkelijk aan te toonen.

Hoe consequent en gelijkmatig men ook zij, in het aanbrenge-
gen der teekens, en in de wijze van rijden, zoodat men mag aannemen dat het paard zich niet kan vergissen in de bedoelingen des ruiters, toch kan men zich het geval denken, dat het dier, afgeleid door schrik of andere omstandigheden, op een gegeven oogenblik de aanwijzingen van den ruiter niet opmerkt, en hem in den steek laat, om zijn eigen wil te volgen, terwijl het duidelijk is, dat, wanneer zulk een

paard door een ander ruiter bereden wordt, die de teekens en manualen van den africhter niet geheel kent, of eenigzins anders toepast, het dier in de war moet raken, en dan ook gewoonlijk als niet — of slecht gedresseerd wordt aangemerkt.

Hoe dikwijls hoort men dan niet spreken van „*doorgaan*” „*onhandelbaarheid*” „*koppigheid*” en wat al niet meer, terwijl diezelfde paarden, volgens de tweede manier afgericht, geen van die gebreken *kunnen* hebben.

Dan is de ruiter bij het paard, wat de machinedrijver is bij de machine, die het volkomen in zijn macht heeft om ze hard of langzaam te laten loopen, ze te laten stilstaan of in beweging te zetten.

Het is deze methode, welke reeds gevolgd werd door BAUCHER, die omstreeks het midden dezer eeuw daarmede een groot succes had, bij de africhting zijner paarden in het Cirque Olympique te Parijs.

Vreemd is het zeker, dat sedert, zoo betrekkelijk weinig ruiters zijne methode hebben gevolgd, en deze min of meer in het vergeetboek is geraakt.

Dit is o. i. alleen verklaarbaar door aanvankelijk minder gunstige resultaten, door dat zijne voorschriften waarschijnlijk verkeerd werden opgevolgd, of onhandig in praktijk gebracht. Leest men zijn werken, en heeft men eenig begrip van den bouw en de samenstelling van het paard, dan zal men onmiddellijk toegeven, dat zijn methode de ware *moet* zijn. Om deze echter goed in praktijk te kunnen brengen, daarvoor is nieuwe studie en praktische oefening noodig, omdat zij in zoo vele opzichten voor de gewone dresseer methode afwijkt, en slechts weinigen schijnen daartoe den moed gehad te hebben.

Aan den Belgischen Kapitein van het 2e regiment Lanciers

den Heer VAN DEN HOVE-DE HEUSCH komt de eer toe, BAUCHER's stellingen op nieuw onder de aandacht van het rijdend publiek te hebben gebracht. Hij heeft in een zeer uitgewerkte studie, de dressuur volgens BAUCHER, aan een nauwkeurig onderzoek onderworpen, en daaraan verbonden een nieuwe methode, waarbij de dressuur voor een goed gedeelte plaats heeft, zonder dat het paard den last van den ruiter te dragen heeft (aan de hand) en waarbij de beenhulpen worden vervangen door de *karwats*.

Even als de mensch, zoekt het paard, stilstaande of in gang, instinktmatig zijn evenwicht, en zoolang dit evenwicht niet op *buitengewone* wijze verstoord wordt, wordt daarbij geen moeilijkheid ondervonden

Een acrobaat echter, die zijn evenwicht, tijdens hij zijne *toeren* verricht, ieder oogenblik, en in zeer buitengewone mate, verbroken ziet, kan dit niet *vlug* en *zeker* herstellen, dan door langdurige oefening, hetgeen „gymnastiek” genoemd wordt.

Een paard, in *vrijheid* gedresseerd, en allerlei buitengewone houdingen en gangen aannemende, is niet anders dan een acrobaat, die, door gymnastische oefeningen daartoe in staat gesteld, in alle omstandigheden zijn evenwicht weet te bewaren. Het, naar de methode van BAUCHER, gedresseerde *rijpaard* nu, is een acrobaat, *zonder eigen wil*, aan wien, naar goedvinden en door *hulp* van den ruiter, de verschillende evenwichts toestanden worden *gegeven*, zonder dat het zich daartegen verzetten kan.

Het spreekt echter van zelf dat de ruiter, om daarbij tot goede resultaten te komen, zich rekenschap moet weten te geven van zijne handelingen van de *uitwerking* der door hem aan te brengen hulpen, en dit laatste komt toch zoo zelden voor!

Werkelijk goede ruiters, in den gewonen zin van het woord, weten veelal niet wat zij eigenlijk doen, en geven zich geen voldoende rekenschap van de aangebrachte hulpen.

Hoe wil dan zulk een ruiter kunnen beoordeelen, of het aan hem, dan wel aan zijn paard ligt, wanneer dit niet doet, of niet *goed* uitvoert, wat hij verlangt.

Zoo iemand zal spoedig geneigd zijn de schuld aan het paard te geven, en met sporen en karwats te keer gaan, zoo als men maar al te dikwijls bij het africhten van paarden zien kan.

Dit kan een bewijs leveren van 's mans behendigheid om in den zadel te blijven, maar van dressuur geeft hij blijken geen begrip te hebben.

Een goed africhter volgens BAUCHER'S methode, is per se rechtvaardig tegenover zijn paard. Het behoeft geen betoog, welk voordeel hem die eigenschap geeft. Voor hem bestaan dan ook geen ontembare paarden, het „hard in den mond” kent hij niet; al dergelijke gebreken worden stelselmatig geneutraliseerd, door den toestand van *evenwicht*.

De theorie waarop het systeem van BAUCHER is gebaseerd, is de theorie van den *hefboom*.

Het paard wordt voorgesteld, als te bestaan uit een stelsel van hefboomen, de spieren zijn de *krachten* die er op werken, de beenen zijn de *steunpunten*, en het is de ruiter, die door zijne hulpen de krachten in werking brengt, en de lengte der hefbooms armen, in verband daarmede, wijzigt, om het geheel in evenwicht te brengen.

Die theorie nader te ontwikkelen, zou ons te ver voeren; degenen die daarvan een nadere studie willen maken, verwijzen wij o. a. naar het boekje getiteld:

„Grundsätze der Reitkunst”

Berlin 1879.

Ernst Siegfried Mittler und Sohn.

De naam van den schrijver wordt er niet in genoemd.

Één eenvoudig geval willen wij echter kort aanhalen, om eenig begrip van de hefboom theorie te geven.

Men kan zich het paard voorstellen als bestaande uit twee gebogen hefboomen.

De eerste hefbooms arm van den eersten hefboom, is de *hals* (met het hoofd), de tweede arm, de *rug*. Het steunpunt van dezen hefboom zijn de voorbeenen.

De eerste hefbooms arm van den *tweeden* hefboom, zijn de *lendenen*, de tweede arm, het *kruis* (met de staart).

Het steunpunt van dezen tweeden hefboom zijn de achterbeenen.

De twee hefboomen staan in verbinding, daar, waar de rug in de lendenen overgaat, en het geheel vormt een lichaam, waarvan het zwaarte punt tusschen de vóór — en achterbeenen valt.

Dit lichaam bestaat echter niet uit één stuk, maar uit verschillende deelen — wervelen — wier verbinding een meerdere of mindere mate van bewegelijkheid toelaat, welke door den ruitser kan worden geregeld, om de hefbooms armen langer of korter te maken.

Wordt b. v. het paard *opgericht*, dat is: de eerste hefbooms arm van den eersten hefboom *ingekort*, zoo moet de tweede hefbooms arm (de rug) en de daarmede verbonden eerste hefboomsarm van den tweeden hefboom (de lendenen) *dalen*, waardoor het paard in den rug zou doorzakken, knikken.

Dit *dalen* van die hefboomsarmen, kan echter voorkomen worden, door er een steunpunt onder te brengen, dan wel het steunpunt van den 2e hefboom naar voren te verplaatsen, en dit laatste geschiedt ook feitelijk, wanneer het paard de achterhand „onder” brengt, die daardoor de drukking welke

op de middelste twee hefboomsarmen werkte, overneemt, en alzoo het evenwicht herstelt.

Hieruit laat zich ook gereedelijk verklaren, wat er gebeurt als men een paard tot staan brengt.

In de rijsschool leert men: „*beenen aanleggen, en dadelijk daarop de teugels aanhouden*,” maar het „*waarom*” wordt niet gemeld. Welnu, door de hefboom theorie is dit eenvoudig te verklaren.

Door het aanleggen der beenen, wordt een voortdrijvende kracht opgewekt, en daar iedere beweging van het paard hoofdzakelijk van de *achterhand* uitgaat, brengt het deze „onder” om zich te kunnen *afstooten*.

Wanneer nu op dit zelfde oogenblik de eerste hefbooms-arm van den eersten hefboom (hals en hoofd) ingekort wordt tot zulk een lengte, dat het zwaarte punt van het geheele lichaam juist boven het nieuwe steunpunt (de ondergebrachte achterhand) valt, dan is het paard *verplicht* dat steunpunt te *behouden* om het *evenwicht* niet te verliezen, en in plaats van zich af te stooten, blijft het pal op de plaats.

Werd de eerste hefbooms-arm *te veel* ingekort, zoodat het zwaarte punt *achter* het steunpunt viel, dan zou het paard onvermijdelijk achter overgetrokken worden.

De grootste kunst van den ruiter is dus, om de juiste *verhoudingen* der door hem aan te brengen „hulpen” te kennen, en deze goed *in overeenstemming met elkaar*, toe te passen.

Duidelijk zal het nu wel wezen, dat om aan die verschillende eischen van den ruiter te kunnen voldoen, de spieren van het paard moeten ontwikkeld worden, de gewrichten enz. lenig gemaakt, in één woord, dat het paard door „gijmnastiek” daartoe in staat moet worden gesteld.

Zij, die willen beproeven, om, volgens de voorschriften in

ons werkje aangegeven, een paard te dresseeren, moeten zich niet vleijen, daarmede dadelijk goede resultaten te zullen hebben.

„*Pour savoir quelque chose il faut l'avoir appris;*” maar wanneer zij zich slechts, van alles wat zij doen, rekenschap trachten te geven, zullen zij ook de begane fouten opmerken, en er spoedig den slag van beet krijgen, en daardoor zeker het genot verhoogen dat de rijkunst hun geeft.

Voor al bij *Indische* paarden moet, bij de dressuur, bijzonder op het verkrijgen van den evenwichtstoestand gelet worden; de Europeesche paarden bezitten dien reeds eenigermate uit zich zelve. De oorzaak daarvan ligt in de omstandigheid dat de Indische paarden in de weide, de Europeesche, meestal op stal (aan de ruif) worden opgevoed, waardoor de eerste hun gewicht op de voorhand, de laatste meer op de achterhand hebben.

Hieruit laat zich ook verklaren waarom de Europeesche paarden veelal neiging hebben den neus in den wind te steken, en in Europa het gebruik van den martingale zoo algemeen is, ofschoon dit laatste toch door tal van ruiters wordt afgekeurd.

De paarden in Europa zijn overigens meer aan den mensch gewend, laten zich gemakkelijker bestijgen dan de prauwpaarden in Indië, en daarom maakt dit onderscheid in opvoeding en aard, het noodzakelijk, ook verschil te maken in de aanvankelijke dressuur van Indische en Europeesche paarden. Om die reden hebben wij ook behandeld de wijze waarop PAUL PLINZNER de aanvankelijke dressuur van paarden aan geeft, en die o. i. bijzonder doelmatig is, om de Indische paarden zoo ver te brengen, dat zij geschikt zijn, om aan

de dressuur volgens v. d. HOVE DE HEUSCH te worden onderworpen.

Voor hen, die zich een of meer der oorspronkelijke werken, waaruit voornamelijk onze studie geput is, willen aanschaffen, volgen hieronder de titels daarvan:

1. **Methode d'Equitation**, basée sur de nouveaux principes par F. BAUCHER.

Paris 1842.

2. **Pferd und Reuter**, VON THEODOR HEINZE Leipzig und Berlin, bei OTTO SPAMER. 1882.

3. **Grundsätze der Reitkunst**, Berlin 1879, bei ERNST SIEGFRIED MITTLER & SOHN.

4. **Die systematische Dressur des Kampagne- und Gebrauchs-Pferdes**, VON C. F. SEIDLER. Berlin 1882, bei ERNST SIEGFRIED MITTLER & SOHN.

5. **System der Pferde gymnastiek**, VON PAUL PLINZNER. Potsdam 1888, bei EDUARD DÖRING.

6. **Dressage de Chevaux de remonte**, par le Capitaine VAN DEN HOVE — DE HEUSCH. Louvain 1887. Imprimerie VEUVE VICTOR MASSAR.
-

HET AFRICHTEN VAN EEN RIJPAARD

IN

30 LESSEN.

Sedert BAUCHER, een 50tal jaren geleden, zijn nieuwe theorie over paardendressuur verkondigde, welke uit den aard der zaak, als de meeste „*nieuwigheden*” talrijke bestrijders had, is men in Europa toch langzamerhand tot de overtuiging gekomen, dat deze, al was zij ook hier en daar voor verbetering vatbaar, in *hoofdzaak* de „ware” is.

De resultaten, waarop de voorstanders van BAUCHER, door toepassing zijner methode, konden wijzen, moesten de hardnekkigsten wel overtuigen, en een feit is het dan ook, dat een zeer groot aantal zijner hevigste bestrijders, later zijn vurigste aanhangers werden.

Het spreekt van zelf dat, in verband daarmee, na dien tijd, een menigte brochures en boeken over de rijkunst, het licht zagen, vooral in Frankrijk, Duitschland en België, en hoewel hier en daar van de door BAUCHER verkondigde stellingen afwijkende, en soms niet eens zijn naam noemende, vindt men toch in alle de grondgedachte terug, welke BAUCHER tot zijne theorie leidde.

Die grondgedachte is, dat het paard bij *elke* beweging die het doet, in *evenwicht* moet *gebracht* of *gehouden* worden.

Een der beste werken op dat gebied, en waarin de schrijver BAUCHER hoog wordt vereert, is dat, in 1887 uitgegeven door den Belgischen Kapitein der Lanciers, VAN DEN HOVE-DE

HEUSCH, die veel studie van paarden dressuur heeft gemaakt, en zijne methode, die men de verbeterde methode van BAUCHER, zou kunnen noemen, sedert eenige jaren bij de remonte in België, met het meeste succes toepast.

Hij is er toe gekomen, om door een geregelde en stelselmattige gymnastiek, welke hij de paarden doet ondergaan, een geheele afdeeling remonte-paarden, *in 30 dagen* voor den troep af te richten.

Laten wij er echter dadelijk bijvoegen, dat hij met zijne africhting niet begint, voordat de paarden voldoende gewend zijn, om gezadeld en getoomd onder den man te gaan. Het bedoelde boek is zeer uitvoerig bewerkt, en speciaal voor de Cavalerie, zoodat daarin altijd van geheele afdeelingen of escadrons gesproken wordt, en de oefeningen en commando's daarop zijn ingericht.

Het spreekt echter van zelf, dat zijne methode ook op een enkel paard is toe te passen.

Het doel dat wij ons nu hebben voorgesteld, is, om de liefhebbers van de rijkunst in Indië in de gelegenheid te stellen, hun rijpaarden goed en vlug te dresseeren, voor *gewoon* gebruik, door uit het werk van DE HEUSCH datgene te putten en zoo beknopt mogelijk weêr te geven, wat toepaselijk is op de africhting van een enkel paard, en daaraan toe te voegen, enkele opmerkingen op eigen ervaring gegrond.

Voor al in Indië kan dit zijn nut hebben, omdat men hier in den regel, veel minder dan in Europa, gelegenheid heeft, om reeds gedresseerde paarden te koopen, dan wel ze door een bekwaam vakman te doen africhten.

Wij hebben ons bepaald tot de africhting voor *gewoon gebruik*, en achterwege gelaten, de africhting in de *hooge* rijk-school, omdat onze arbeid is bestemd voor het *algemeen*, en de *enkele* ruiters in Indië, die zich, of hunne paarden, in de

hooge rijsschool willen oefenen, beter doen, zich daarvoor uitgebreider werken aan te schaffen, dan ons bestek zou gedoogen.

Ofschoon, bij stipte opvolging van de methode van DE HEUSCH ieder *goedgebouwd* paard, in 30 dagen voor gewoon gebruik kan worden afgericht, zal het in den regel toch beter wezen, daarvoor langeren tijd te besteden. Ook DE HEUSCH erkent dit zelf in zijn werk, en daarom hebben wij het beter geacht, niet te spreken, van een africhting in 30 *dagen*, maar in 30 *lessen*, om, naar gelang van omstandigheden, iedere les één of meer dagen te doen duren.

De opvolgende lessen geven dus alleen aan, een oordeelkundige *opvolging der gymnastische oefeningen* welke men het paard moet doen verrichten, om tot een spoedige, en voor het paard niet te inspannende africhting te geraken, en met een volgende oefening (les) moet niet begonnen worden, voor dat de voorafgaande, door het paard goed begrepen en uitgevoerd wordt.

Men moet hierbij denken aan een kind, dat men piano wil leeren spelen.

Wordt het te spoedig geoefend in het voordragen van salonstukken, Sonates enz. het zal altijd een brekebeen blijven in de techniek, terwijl, wanneer stelselmatig een reeks „Etudes” worden beoefend, die *regelmatig in moeilijkheid opklimmen*, alsdan de lenigheid der vingerspieren geleidelijk, en zonder te veel inspanning, wordt verkregen, welke tot een goede techniek *moet* leiden.

Het behoeft wel geen betoog dat, wanneer in een les, een nieuwe oefening, b. v. de galop, wordt voorgeschreven, men

het paard, gedurende den *geheelen* duur der les, niet moet laten galoppeeren.

Altijd moet het voorafgegane worden gerepeteerd, en de *nieuwe* oefening, slechts in het tweede gedeelte der les worden te pas gebracht.

De afwisseling, die gedurende iedere les moet worden in praktijk gebracht, en den meer of minderen nadruk, dien op elk der oefeningen moet worden gelegd, moeten aan het gezond verstand van den ruiter, in verband met de vorderingen die het paard maakt, worden overgelaten.

Iedere les wordt gerekend $1\frac{1}{2}$ uur per dag te duren, beter is het echter daarvoor, zoo mogelijk, 2 uur, maar dan 's morgens vroeg één, en 's namiddags nog één uur te nemen.

Omdat, zooals bovengezegd, de methode van DE HEUSCH eerst goed kan worden toegepast, wanneer het paard reeds gewend is, om gezadeld en getoomd, onder den man te gaan, en dit, vooral in Indië, — men denke aan de prauwpaarden — veelal niet het geval is, hebben wij gemeend, daaraan te moeten laten voorafgaan, een bespreking, van de beste wijze, om de jonge paarden daarop voor te bereiden, en is ons de behandeling, zooals de Ritmeester der Pruisische Cavallerie, PLINZNER, die voorschrijft, de eenvoudigste en meest rationeele voorgekomen.

PLINZNER begint met te vragen:

„Wat is dressuur”?

en het antwoord luidt:

„Dressuur is de stelselmatige gymnastiek, waaraan het

„paard onderworpen wordt, om het voor gebruik als rijpaard, geschikt te maken.”

„En wanneer is het voor gebruik als zoodanig geschikt”?

Antwoord: „Wanneer het zich op den duur en ongedwongen, in een zoodanige *houding* kan bewegen, welke eensdeels de meest mogelijke heerschappij van den ruiter over het paard waarborgt, en anderdeels, het presteeren van de meest mogelijke diensten, onder het gewicht van den ruiter, mogelijk maakt.”

Deze *houding* kan niet in het algemeen worden vastgesteld, doch door een stelselmatige oefening der spieren (gymnastiek) neemt het paard van zelf houdingen aan, die, in verband met zijn bouw en zijne krachten, voor hem het meest geschikt zijn, om — met goede medewerking van den ruiter — onder alle omstandigheden, in evenwicht te blijven.

Een paard dat zulke houdingen aanneemt, zal, behoorlijk aan den teugel gaande, altijd regelmatige, krachtige, verheven gangen hebben.

Voor het eerste, (de heerschappij van den ruiter) is het „aan den teugel gaan” eene volstreckte noodzakelijkheid, en wat men daaronder verstaat, kan in het kort worden wêergegeven als volgt:

Een paard gaat aan den teugel, wanneer hoofd en hals zoodanig gesteld zijn, dat de kracht van iedere teugelwerking, onmiddellijk, *door* den hals, naar de achterhand wordt overgebracht, zonder dat daarbij *weerstand* wordt ondervonden, en zonder dat de aangebrachte kracht hare uitwerking mist, of vernietigd wordt, door te veel „*bijbrengen*” (het achter den teugel kruipen.)

Als een paard, eenmaal aan den teugel gaat, moeten de teugels niet strakker gespannen worden, dan noodig is, om een voortdurende gemeenschap te onderhouden tusschen de handen van den ruiter, en den mond van het paard.

Voor het tweede, (het presteeren van diensten onder het gewicht van den ruiter) is het noodig dat de rug van het paard eenigzins gewelfd zij, waardoor een stevige en toch veerkrachtige verbinding ontstaat tusschen voor — en achterhand, welke uit den aard der zaak een vereischte is, voor gelijkmatige krachtige en toch elastische bewegingen, onder den ruiter. Paarden, die in hunne gangen door welving van den rug, zulk een verbinding, als van zelf, daarstellen, noemen de Duitschers: „Rückengänger.”

Deze welving moet wel onderscheiden worden, van de krampachtige hooge ruggen, welke sommige paarden onder het rijden vertoonen, wanneer het gewicht van den ruiter hen bezwaart.

Zulke paarden, en ook die, welke met sterk doorgebogen rug gaan, noemt men „Schenkelgänger” omdat bij hen, de achterbeenen, kort, en als met schokken, dan wel slap en zonder veerkracht, vooruit gezet worden.

Het gaan aan den teugel, met elastische rugwelving, en een goed geregelde werking van de achterhand, zijn de onontbeerlijke eigenschappen waaraan een goed gedresseerd paard kenbaar is.

Om het paard op het verkrijgen van die eigenschappen, *voor te bereiden*, dient de bearbeiding aan de *longe*.

In het begin heeft het paard daarbij niets anders te doen, dan in een min of meer, door de longeteugels, die aan den trems bevestigd worden, bijgebrachte stelling, te draven of te galoppeeren, en als het rustig geworden is, te stappen.

Dit geschiedt in de rechthoekige rijbaan op den grooten cirkel. Beter is het daarvoor een cirkelvormige rijbaan te maken, waarbij de hoefslag, langs den aarden wal of houten (of bamboe) schutting, beter is afgebakend, en waardoor in het begin het „uitwijken” van de achterhand belet wordt, en het paard meer gedwongen wordt zich naar den cirkel te buigen.

Bij deze oefening begint het paard al spoedig te trachten, zich, door bijbrengen van het hoofd, van den druk op de lagen te ontlasten. Daar de longeteugels niet toegeven, kan dit ook alleen door „bijbrengen” geschieden en op deze wijze leert het paard, van het begin af aan, zich in bijgebrachte stelling bewegen.

De binnenteugel moet altijd iets korter zijn dan de buiten teugel, opdat het paard, dat door de gespannen longelijn gedwongen wordt, zich naar den cirkel te buigen waarop het gaat, een gelijken druk op beide lagen voele.

Laat men het paard van hand veranderen, dan moeten dus de lengten der beide longeteugels verwisseld worden.

Het gebruik van opzetteugels moet bij deze bearbeiding nagelaten worden. Loopt het paard al te laag met het hoofd, dan moeten de longeteugels hooger aangesespt worden; in zeer buitengewone gevallen kan men de longeteugels over den schoft kruissen.

Bij het longeeren, moet een vrijen, doch eenigzins levendigen draf, de voornaamste gang zijn. Wil het paard uit eigen beweging galoppeeren, men belette dit niet, maar men *dwinge* het er niet toe.

In het begin zal het paard moeite hebben aan de longeteugels te *stappen*, doch door vermoeidheid zal het van zelf daartoe overgaan, en spoedig ook in bijgebrachte stelling leeren stappen.

De longe moet altijd zacht gespannen gehouden worden, maar daarmee moeten nooit „rukken” gegeven worden, om van gang te veranderen.

De overgangen van draf in stap, en omgekeerd, leert het paard al heel spoedig op commando uitvoeren, wanneer de gene die de chambriere houdt, de noodige tact bezit, om zich door het paard te doen begrijpen.

Als men opmerkt dat het paard, uit vermoeidheid, van draf in stap wil overgaan, dan laat men, nog vóór dat de overgang heeft plaats gehad, tegelijk met een daling van de zweep, een lang gerekt commando hooren, en herhaalt dit, altijd op denzelfden toon, tot het paard werkelijk stapt.

Men laat het dan slechts een korten tijd stappen, en geeft onder het opheffen van den zweep, een kort en krachtig commando om te draven.

Door het opheffen van de zweep, gaat het paard wêér in draf, en na eenige herhalingen, voert het de overgangen onmiddellijk op het commando uit, zonder dat het noodig is aan de longe te rukken, of andere middelen te baat te nemen. Kent het paard eenmaal de commando's, dan is het goed, herhaaldelijk de gangen af te wisselen, vóór dat het vermoeid is. Hoofdzak is, dat iedere *gang* „regelmatig” zij, waarvoor groote oplettendheid en bewegelijkheid van den gene die de zweep houdt, noodig is.

Het beste is, dat één persoon de zweep, en een ander de longe houdt.

Men begrijpt dat op deze wijze het paard *zich zelf bear-*

beidt, en langzamerhand van zelf houdingen aanneemt, die het meest in overeenstemming zijn met zijn bouw en zijne krachten, om in de verschillende gangen in *evenwicht* te blijven, zonder zich daarvoor te veel in te spannen.

In den regel zijn 10 of 14 dagen daarvoor voldoende; de bearbeiding moet hoogstens één uur per dag duren; beter nog is het, vooral in het begin, 's morgens en 's middags telkens daarvoor een half uur te nemen.

Het paard wordt van het begin af aan, gezadeld, zonder beugels, en de longe cingel over het zadel heen geslagen.

Na eenige dagen bearbeiding, is het echter goed om de beugels — eerst hoog, later lager — aan het zadel te hangen, om het paard daaraan te gewennen.

Eindelijk wordt een licht persoon, doch goed ruiter, in den zadel gezet, die een tweede teugel in handen neemt, terwijl het paard nog aan de longeteugels bijgezet blijft, en ook aan de longe gehouden wordt. Na eenige oefening, en als het paard rustig loopt, in stap en draf, wordt het longe *tuig* afgenomen, doch het paard wordt nog aan de lijn gehouden door deze aan den trensring te bevestigen. Langzamerhand moet het paard nu gewend worden, alleen naar de hulpen van den ruiter te luisteren, tot dat de longe en de chambriere kunnen gemist worden.

Methode van den Hove- de Heusch.

De kapitein DE HEUSCH hecht veel waarde aan oefening van het paard, *aan de hand*, waarbij de hulpen der beenen, vervangen worden door een lange karwats; en naar ons inzien *terecht*.

Een paard zal zich, om een voorbeeld te noemen, veel gemakkelijker oefenen in het achteruitgaan, *zonder*, dan *met* belasting op den rug, en heeft het zich deze beweging, *zonder* belasting, goed eigen gemaakt, dan zal men weinig moeite hebben, om het die, ook onder den man, te doen uitvoeren.

Als iemand moet leeren zwemmen, laat men hem toch ook niet dadelijk, gelaarsd en gespoord, of met een ransel op den rug, te water gaan!

Het moet echter erkend worden, dat bij de oefeningen aan de hand, zeer veel tact van de zijde des ruiters vereischt wordt, en niet dan na veel inspanning, overleg en geduld, geraakt men er toe, daarbij van de karwats en de teugels een goed gebruik te maken.

Wij raden echter iederen ruiter aan, zich daar bijzonder op toe te leggen; de ondervinding zal het spoedig leeren, welke groote voordeelen daarmede verkregen worden, zoo wel voor den ruiter zelven, die zich onwillekeurig reukenschap moet geven van de aan te brengen hulpen, als voor het paard, dat zich met minder inspanning, en dus vlugger, naar den wil van den ruiter zal leeren voegen.

EERSTE LES.

1e gedeelte. (*de ruiter opgezeten.*)

Het paard is gezadeld en opgetoomd, met stang en trens.

In iedere hand wordt een stang- en trensteugel gehouden, door de pink, of wel pink en ringvinger, gescheiden; beide teugels zijn even strak gespannen. Alleen gedurende de laatste dagen der dressuur, als het paard gewend is aan de uitwerking van de directe aanhouding der teugels, van de indirecte aanhouding en van de gezamenlijke en tegen-gestelde werking van teugels en beenen, kunnen de teugels op de gewone wijze in de hand genomen worden.

Stappen en draven langs den hoefslag en, als het paard aan den hoefslag en de barrière gewend is, **herhaaldelijk halt maken**, om het paard rustig te doen worden, en het te gewinnen goed *stil te staan* onder den man, hetgeen het eerste beginsel is van de heerschappij van den ruiter over het paard. Dit stilstaan, moet echter niet *geforceerd* worden; zoolang het paard de werking der hulpen nog niet kent, is dit vergeefsche moeite, en maakt de verwarring slechts grooter. Door dikwijls de poging te herhalen, komt het paard van zelf tot kalmte.

2e gedeelte (*de ruiter te voet.*)

Kleine nek- en halsbuigingen, om het paard aan de werking van het gebit te wennen; **ook beginnen met afbuigen** (bijbrengen,) doch alles in geringe mate, en zich met weinig tevreden stellen.

Voor deze buigingen, wordt het paard loodrecht op den hoefslag geplaatst, met de achterhand tegen de barrière, om het achteruitgaan te voorkomen.

Nadat de ruiter het paard welwillend in de oogen heeft gezien en toegesproken, plaatst hij zich naast den linker schouder, stevig op de beenen om elken weêrstand van het paard te kunnen bestrijden. Voor de *nekbuiging, rechts*, neemt

hij de rechterstangteugel, dicht bij de schaar van den stang, in de rechterhand, en evenzoo de linkerstangteugel in de linkerhand. Door de rechterhand naar zich toe, en de linkerhand van zich af te brengen, wordt de stang min of meer gedraaid in den mond van het paard, en daar de rechter kaak daardoor meer gedrukt wordt dan de linker, zal het paard zich daaraan trachten te onttrekken door afbuiging naar rechts van het hoofd. De afbuiging is selchts volkomen, wanneer het hoofd van het paard loodrecht gesteld is, en het gebit wordt afgekouwd.

Voor de nekbuiging *links* plaatst de ruiter zich naast den rechterschouder. Door deze nekbuigingen worden de spieren welke hoofd en hals vereenigen, lenig gemaakt, en wordt het paard gewend om op de minste drukking op een der lagen, toe te geven.

Voor de *halsbuiging, rechts*, neemt de ruiter over den hals van het paard heen, de rechter teugels in de hand, welke laatste aangehouden worden, tot dat het paard den hals naar rechts buigt. De linker teugels worden los in de linkerhand gehouden, om dadelijk te kunnen nageven, als het paard den hals buigt. Ook bij deze buiging moet het hoofd loodrecht blijven en het gebit afgekouwd worden.

De linker teugel moet evenwel met kleine aanhoudingen weêrstand bieden, zoodra het paard zich aan de werking der rechter teugel wil onttrekken, door met de achterhand uit te wijken.

Voor de halsbuiging *links* wordt hetzelfde aan de andere zijde van het paard gedaan. Zoodra de hoofdstelling goed is, en het paard afkouwt, late men hoofd en hals in de natuurlijke houding teruggaan, om kort daarna de oefening te herhalen.

Voor het *bijbrengen*, neemt men beide teugels in de rech-

terhand op de schoft, en houdt die aan, terwijl met de linkerhand, het hoofd van het paard, zoo noodig, wordt opgericht.

Aangezien de barrière het achteruitgaan belet, zal het paard spoedig het hoofd afbuigen, en alweêr zijn onderwerping toonen door het gebit af te kouwen.

Met het bijbrengen moet niet verder gegaan worden, dan tot de loodrechte stelling.

Is het paard van nature reeds geneigd tot bijbrengen, dan zij men met deze oefening voorzichtig, want een stelling waarbij de neus *binnen* de loodlijn valt, is de noodlottigste om het paard te besturen, het kruipt dan achter den teugel. De loodrechte stelling van het hoofd moet slechts door de teugelwerking verkregen worden; zonder teugelwerking dient de neus alzoo een weinig vóór de loodlijn te vallen.

T W E E D E L E S .

1ste gedeelte.

Herhaling van de 1ste les, 1ste en 2de gedeelte, daarna **opstijgen, en ettelijke malen rechts (links) wenden**, door *directe* werking van den teugel, d. i. door uitwijking van de handen. In het begin, de trensteugel iets korter nemen dan de stangteugel, en bij iedere wending altijd de goede hulpen met de beenen aanbrengen, d. i. *binnenbeen op*, en *buitenbeen achter* den cingel.

Na eenige honderde wendingen in stap, en als het paard dit gewillig doet, en de handen hoe langer hoe minder behoeven uit te wijken, kan in draf worden overgegaan.

2de gedeelte [*de ruiter te voet.*]

Het paard op de karwats laten vooruitgaan, door zachte regelmatige tikken tegen de borst.

In het begin gaat ieder paard voor de karwats *achteruit*; men late het begaan, en volge het, slechts zacht aan de teugels trekkende en steeds met de karwats door tikkende. Van vermoeidheid door het ongewone achteruit loopen, zal het spoedig stilstaan, en zelfs eenige passen, tegen de karwats in, voorwaarts gaan. Heeft dit plaats, dan moet onmiddellijk de werking van teugels en karwats ophouden, en het paard gestreeld, en vriendelijk worden toegesproken. In den regel heeft het paard spoedig begrepen, en gaat het dan op de eerste tikken met de karwats tegen de borst, *vooruit*.

Dit is het eerste, maar ook het *noodzakelijke* begin, van de africhting *aan de hand*, omdat men daarvoor bij de verdere oefeningen, het paard geheel in de macht heeft.

Staat men vóór of naast het paard, dan kan men het, door teugelwerking, wel achterwaarts doen gaan, maar om het tegen zijn wil aan den teugel *vooruit* te trekken, daarvoor zou ons, in de meeste gevallen, de kracht ontbreken.

3de gedeelte.

Het paard, aan de hand, achterwaarts doen gaan.

De ruiter plaatst zich recht voor het paard, en neemt in iedere hand de beide teugels, dicht bij de scharen van den stang.

Het paard moet niet met beide handen te gelijk achter uit geduwd worden, maar zig-zag-gewijze, dan met de linker- dan met de rechterhand. Met de karwats noodigt men het paard uit, voorwaarts te gaan, maar op het oogenblik dat dit het buitenachterbeen vooruit zet, duwt men het met de corresponderende teugel achteruit, waardoor de

voet in plaats van vooruit, naar achteren wordt geplaatst. Door nu dadelijk daarop de andere teugel terug te duwen, wordt de eerste stap achterwaarts gedaan.

In het begin zal het paard niet zuiver recht achteruitgaan, doch telkens met de achterhand nitwijken; men zij daarmee echter voorloopig tevreden.

DERDE LES.

1ste gedeelte [*de ruiter opgezeten.*]

Stappen en draven langs den hoefslag, en dikwijls van hand veranderen; herhaaldelijk halt maken, en, stilstaande, telkens het hoofd naar binnen afbuigen.

Voor deze afbuiging, wat niet anders is dan de *nek* buiging in de 1e les beschreven, wordt de buitenteugel wat hooger dan de binnenteugel, tegen den hals gelegd, om de de hals in den rechten stand te houden, en met de binnenteugel wordt de afbuiging verkregen. Het hoofd van het paard moet daarbij loodrecht geplaatst zijn.

2de gedeelte.

Korte draf, welke niet trippelend, maar levendig moet wezen.

Het paard moet de voorbeenen flink oplichten, hetwelk verkregen wordt, door dat de ruiter afwisselend de rechter- of linker been-hulpen aanbrengt, op het oogenblik dat het paard het linker- of rechter voorbeen oplicht, en tegelijk de teugels aanhoudt. De goede afwisseling der beenhulpen krijgt men van zelf, als men de beenen als het ware achteloos langs het paard laat slingeren, terwijl dit in stap is.

Overgang van korten draf in gewonen draf, en omgekeerd, welke beide gangen herhaaldelijk moeten worden afgewisseld.

VIERDE LES.

1ste gedeelte [*de ruiter te voet.*]

Het paard recht achteruit laten gaan, op den hoefslag.

Op de voorhand doen wenden, door middel van de karwats, zoowel naar rechts, als naar links, waarbij de hoofdstelling zoodanig moet wezen, dat het paard, de achterhand als het ware ziet aankomen.

Wanneer het paard reeds eenigzins regelmatig achteruitgaat, is het goed om daarbij nu en dan met de karwats op het kruis te tikken, waardoor de achterhand nog beter „onder” gebracht wordt. Deze oefening moet dikwijls, ook in de latere lessen, herhaald worden; zij maakt de spronggewrichten lenig, en de spieren sterk, een vereischte, om zonder te groote inspanning van het paard, het gewicht der voorhand op de achterhand te kunnen overbrengen.

Bij de wendingen op de voorhand plaatst de ruiter zich recht voor het paard, neemt in de eene hand de teugels, houdt daarmede de voorhand op de plaats, en geeft de goede hoofdstelling, terwijl de andere hand met de karwats, de wending doet volbrengen. Het is goed om eerst op het kruis, en daarna op den buik van het paard te tikken, om door het eerste de achterhand een weinig „onder” te brengen.

In het begin stelle men zich met enkele zijdelingsche passen van de achterhand tevreden, later moet deze, zoowel naar rechts als naar links, een geheele cirkel beschrijven.

2de gedeelte [*de ruiter altijd te voet.*]

Het paard in **travers**. en in **renvers** doen gaan, langs den hoefslag, door middel van teugel en karwats, waarbij de ruiter zich op de hoogte van de schouders van het paard plaatst, met de eene hand, bij den schoft van het paard, de teugels houdt, en met de andere hand, de hulpen met de karwats aanbrengt.

NB. Voor hen die nog niet geheel vertrouwd zijn met de beteekenis der woorden: „*in travers*” en „*in renvers*,” diene het volgende:

Vroeger bediende men zich van 4 verschillende soorten van zijgangen, en wel, *Schouderbinnenwaarts*, *Schouderbuitenwaarts*, *In travers* en *In renvers*.

De eerste twee zijn, als geheel overbodig, reeds lang afgeschaft. De *travers* stelling is die, waarbij het paard met de voorhand op den gewonen hoefslag gaat, en met de achterhand op een tweede, daaraan evenwijdigen hoefslag, ook wel de binnenhoefslag genoemd; de *renvers* stelling is het tegenovergestelde daarvan, waarbij dus de achterhand op den gewonen, en de voorhand op den binnenhoefslag gaat.

In het werk van *de Heusch* worden de woorden „*travers*” en „*renvers*” niet gebruikt, daarvoor is in de plaats gesteld „*tête au mur*” en „*croupe au mur*,” wij hebben echter gemeend de oude benamingen te moeten behouden.

De binnenhoefslag moet zoodanig genomen worden dat het paard door zijn schuinen stand, een hoek van *hoogstens* $22\frac{1}{2}$ graad maakt met den gewonen hoefslag.

Deelt men dus in gedachte, (dan wel in werkelijkheid, door het trekken van lijnen in de rijbaan) een der hoeken (90°) van de rijbaan midden door, en één der aldus verkre-

gen hoeken (45°) nog eens midden door, dan geeft deze laatste deellijn, den maximum schuinen stand aan, voor de travers of renvers stelling.

Het hoofd moet altijd afgebogen (gesteld) zijn, naar de richting der beweging, en bij de traversstelling moet het geheele paard eenigzins om het binnenbeen, bij de renversstelling, om het buitenbeen van den ruiter gebogen wezen, wat verkregen wordt, door diagonaal werking van teugelen en beenhulpen, d. i. gelijktijdige werking van linkerteugel en rechterbeen, of rechterteugel en linkerbeen.

V I J F D E L E S .

1ste gedeelte (*de ruiter opgezeten.*)

Herhaaldelijk „volte” rijden in stap en in draf waarbij het paard gebogen moet zijn volgens den cirkel waarop het gaat, en er dus goed op gelet moet worden dat de achterhand niet uitwijkt.

2de gedeelte [*de ruiter te voet.*]

Wendingen op de voorhand, zooals in de 4de les is beschreven, doch nu deze wendingen met meer juistheid doen uitvoeren, m. a. w. meer volkomen maken.

Het paard, als in het tweede gedeelte van de 4de les, **in travers, en in renvers doen gaan**, doch nu op den grooten cirkel.

Z E S D E L E S .

[*De ruiter opgezeten.*]

Afbuigingen van het hoofd, rechts en links, zonder oponthoud in den rechten stand, dus van de linksche afbuiging, zonder interruptie, overgaan tot de rechtsche afbuiging, en omgekeerd.

Overgaan van de afgebogen stelling naar de rechte stelling zonder uitstrekking van hoofd of hals, dus „bijgebracht.

De beenhulpen worden naar omstandigheden sterk of niet sterk aangebracht, zonder de beenen evenwel ooit *geheel* van de flanken te verwijderen; dit laatste mag alleen in den „ruststand” geschieden.

In stelling marcheeren, d. i. het paard, in gang zijnde een rechtsche (linksche) hoofdstelling geven, door diagonaal werking van de teugels en de beenen.

Z E V E N D E L E S .

[*De ruiter opgezeten*]

Rechts en links op de voorhand doen wenden, als voorbereiding op de bearbeiding op twee hoefslagen.

In de 4de les is het paard hierin reeds „aan de hand” geoefend, nu moet het de wendingen „onder den man” uitvoeren.

Wil men van links naar rechts wenden, dan wordt het rechterbeen op —, het linkerbeen achter den cingel gebracht, en de teugels aangehouden.

De linkerteugel moet sterker werken dan de rechter, naar gelang van den weerstand dien het paard biedt.

Zoodra de achterhand wijkt, moet die meerdere werking van den linkerteugel ophouden, om het paard de rechtsche hoofdstelling te kunnengeven.

Daar deze wendingen zeer nuttig zijn, maar tevens moeilijk voor het paard, moet men, vooral in het begin daarbij niet te veel eischend wezen, om te voorkomen dat het paard er tegenzin in krijgje, en zich alzoo hoe langer hoe meer tegen de uitvoering zou verzetten.

ACHTSTE LES

De ruiter opgezeten, het paard recht achteruit laten gaan, zoo noodig afgewisseld door het achteruit laten gaan, *aan de hand*, doch zich vooral hoeden voor het achteruit „ijlen” dat is, wanneer het paard, met sterk gekromden hals, en *achter* den teugel, uit eigen beweging achteruit loopt.

De beweging moet geschieden stap voor stap, en alleen door toedoen van den ruiter.

Door het aanleggen der beenen, wordt de achterhand ondergebracht, en door de onmiddelijk daarop volgende teugelwerking, die krachtiger moet wezen naar mate de wêerstand grooter is, zoekt het paard, om niet achterover te vallen, een nieuw steunpunt, door achterwaarts te treden. Als men met het achteruitgaan wil ophouden, geeft men alleen met de teugels toe, en houdt de beenen aan, totdat het gewicht wêer gelijkelijk over de voor- en achterhand is verdeeld, en het paard stilstaat.

Bij grooten weerstand van het paard om achteruit te gaan, moet men het niet forceeren — want dit leidt alleen tot een slechte uitvoering — doch, de ruiter opgezeten, het paard door een tweede persoon „aan de hand” achterwaarts doen gaan.

NEGENSE LES.

Herhaaldelijk rechts (links) wenden en volten rijden en daarbij dikwijls van stap in draf overgaan, en omgekeerd.

Deze veranderingen van gang moeten op verschillende tijdstippen en plaatsen aanvangen, b. v. even *na* de wending, *vóór* de wending, in het midden der rijbaan enz.

TIENDE LES.

Voorbereiding voor de zijgangen; de ruiter opgezeten.

Herhaaldelijk op twee hoefslagen (travers- en renversstelling) **halt maken, en stelling geven** (afbuigen in de richting waarin men ging) **en dan weder rechtuit voorwaarts gaan, dus nog niet in de zijgangen marcheeren.**

Vóór het halt maken op twee hoefslagen, wordt de stap ingekort (gewoonlijk: „halve ophouding” genoemd,) en het paard door diagonaal werking van teugels en beenen, in de travers- of renversstelling gebracht, en daarna *dadelijk* halt gemaakt.

Na de afbuiging wordt het paard wêer *recht* gesteld, alvorens weder voorwaarts te gaan.

ELFDE LES.

In travers vooruitgaan, dikwijls afgewisseld, door „recht uit.”

Bij de zijgangen moet vooral op een goede stelling gelet worden, d. i. dat het hoofd van het paard moet zijn afgebogen naar de richting waarin het gaat, en het lichaam van het paard eenigzins gebogen, met de *holle* zijde, eveneens in de richting der beweging.

Is men rechts in de rijbaan, en wil men in travers vooruitgaan, dan wordt eerst de stap ingekort, en daarna het paard geleidelijk door diagonaal werking van tengels en beenen in de traversstelling gebracht. Met den rechter teugel noodigt men het paard uit, om voorwaarts te gaan, de linker teugel houdt het paard in bijgebrachte stelling.

Het linker been drukt de achterhand op den binnenhoefslag,

terwijl het rechter been (op den cingel) ten doel heeft, 1e het paard te steunen, 2e te voorkomen, dat de achterhand te veel naar binnen gaat, en aan de voorhand zou kunnen vooraf gaan, 3e om door sterker drukking, het paard weer rechthout te doen gaan. Het is een verkeerd begrip van sommige ruiters, om het been, waarom het paard zich buigt, van de zijde van het paard te verwijderen, om daardoor het „vooruitgaan” in den zijgang te bevorderen. Men bevordert daardoor alleen een onregelmatige uitvoering, en een onoogelijken en onvasten zit van den ruiter.

T W A A L F D E L E S .

Herhaling van de bearbeiding in de vorige les, doch de zij gangen langer volhouden, en deze meer volkomen doen maken.

Steeds moet gezorgd worden, dat de voorhand, *vooraf* gaat, hetgeen altijd het geval zal wezen, wanneer de hoek niet grooter wordt genomen dan in de toelichting op de 4e les, is aangegeven. Een groot gebrek bij vele ruiters, is dat als zij, de ombuiging van de achterhand willende vergrooten ook alleen op de achterhand werken, zonder te gelijker tijd de snelheid van de voorhand te verminderen, waardoor het paard wel sneller vooruit gaat, maar de achterhand zich niet meer ombuigt.

D E R T I E N D E L E S .

In renvers vooruitgaan.

Hieromtrent gelden dezelfde opmerkingen als voor „travers” in de 11e en 12e lessen. Vooral bij het door gaan der hoeken, waar, in de renvers stelling, de achterhand, een grootere

cirkel moet beschrijven dan de voorhand, moet gelet worden op vermindering in snelheid van de voorhand.

VEERTIENDE LES.

In travers op den grooten cirkel.

Hierbij dikwijls halt maken, zonder uit de traversstelling te geraken, en zonder dus ook de hoofdstelling te verliezen.

VIJFTIENDE LES.

In renvers op den grooten cirkel, en daarbij ook dikwijls halt maken.

Verder **in travers en in renvers, volten rijden**, eveneens met halt maken zonder uit de stelling te raken. Door de bearbeiding in travers en renvers op den *cirkel*, wordt het paard geoefend, om in de rechthoekige rijbaan, in de zijgangen, de hoeken goed door te gaan.

Als algemeene regel geldt, dat het „halt” houden op twee hoefslagen altijd moet geschieden, door verhoogde werking van het been waarom het paard is gebogen, en nooit door teugel werking. Het halthouden moet niet plotseling doch geleidelijk plaats hebben.

Om weer voorwaarts te gaan wordt het tegenovergestelde been meer aangedrukt.

Om in de zijgangen volten te rijden, is het zeer nuttig vooraf die volten (cirkels van 5 à 6 passen middellijn) in de rijbaan op de een of andere wijze aan te geven (traceeren.)

ZESTIENDE LES.

(*De ruiter te voet.*)

Herhaalde afwisseling van de zijgangen in travers en renvers, door middel van de teugels en de karwats (zie 4e les, 2e gedeelte) en daarbij nu en dan in korten draf overgaan, doch in het begin slechts enkele passen.

Bij de zijgangen in *drif* moet deze regelmatig en afgemeten wezen, en mag niet ontaarden in trippelen of ijlen. Zoodra, bij de zijgangen in draf, het paard in de war raakt, d. i. de beweging niet juist uitvoert, moet men weer in stap overgaan, om kort daarop op nieuw te beginnen.

ZEVENTIENDE LES.

(*De ruiter opgezelen.*)

Zijgangen in korten draf.

Het paard mag niet eerst in de travers- of renversstelling geplaatst worden, en in die houding in draf worden gezet.

Eerst rechthout draven, en als de korte draf zeer regelmatig is, brengt men het paard, door diagonaal werking der hulpen, bedaard en zonder schokken in de verlangde stelling, en vergenoegt zich in het begin, met weinig.

Galop. Het galoppeeren heeft plaats op den grooten cirkel, uit den korten draf. Het best is, om in korten draf op den grooten cirkel een kleine volte te rijden, en op het oogenblik dat de hoefslag weer bereikt wordt, de hulpen voor den galop aan te brengen.

Na 10 of 12 sprongen, weér in stap overgaan, en nu en dan van hand veranderen.

Langdurig galoppeeren heeft geen nut bij de dressuur; beter is het, dikwijls op te houden, en weêr doen aanspringen.

Over de hulpen die men moet aanbrengen, om het paard in den rechtschen of linkschen galop te doen aanspringen, bestaat verschil van gevoelen, en bij de verschillende schrijvers vindt men daaromtrent dan ook de grootste tegenstrijdigheden. De eenvoudigste, de meest rationeele en in de praktijk zeker de meest doeltreffende manier, is echter dat men dezelfde hulpen aanbrengt, als of men het paard in de rechtsche of linksche traversstelling wilde plaatsen, doch daarbij de beenhulpen krachtiger doet werken.

Een zeer verkeerde gewoonte is het om bij het aanspringen het ligchaam voorover te buigen, om te *zien* of het paard goed aanspringt, want daardoor wordt de schouder van het paard, die *verlicht* moet worden, juist *bezwaard*, en het paard daardoor belemmerd in het goed aanspringen.

ACHTTIENDE LES.

Herhaaldelijk, op den grooten cirkel, uit den korten draf, in galop doen aanspringen, en nu en dan van hand veranderen.

Eerst na ettelijke herhalingen en als het paard rustig is, kan, in galop, den gewonen hoefslag gevolgd worden, waarbij, vooral in het begin, de hoeken sterk afgerond moeten worden.

NEGENTIENDE LES.

Op den grooten cirkel, van den stap in den galop overgaan.

Om dit het paard te leeren, laat men eerst van den korten draf in galop overgaan, en dan weêr in stap. Nauwe-

lijks echter is het paard in stap gekomen, of men brengt weer de hulpen voor den galop aan.

Het paard, door den voorafgeganen galop, nog eenigzins geëxciteerd, springt dan gewoonlijk dadelijk aan.

TWINTIGSTE LES en EEN EN TWINTIGSTE LES.

Herhaling van al het tot nu toe geleerde, en de verschillende bewegingen en gangen zoo volkomen mogelijk doen uitvoeren.

In het werk van de Heusch zijn deze twee lessen gewijd aan cavallerie bewegingen met 24 paarden. Voor ons doel zouden zij dus kunnen vervallen, doch wij hebben het beter geacht ze te besteden voor een repetitie van al de voorafgegane oefeningen, hetwelk niet anders dan paard en ruiter ten goede kan komen.

TWEE EN TWINTIGSTE LES.

Van het achterwaarts gaan, overgaan in korten draf, daarna in galop.

Deze beweging moet niet plotseling, en met een schok geschieden, maar toch zoodanig, dat de korte draf als het ware reeds begint, terwijl het paard nog achteruit treedt. Daarvoor worden de beenen sterker aangedrukt, en de teugels een weinig toegegeven.

Na enkele passen in korten draf, overgaan in galop.

DRIE EN TWINTIGSTE LES.

In travers en in renvers, op de plaats zelve, van hand veranderen

Stel, men is rechts in de rijbaan en in travers. Om dan van hand te veranderen, eerst de linkertegel aanhalen, zon-

der werking der beenen; daardoor wordt de voorhand gearretteerd, waarop, door de beenhulpen, dadelijk de achterhand omgewend, en het paard een linksche stelling gegeven wordt. Men gaat weêr in travers voorwaarts, doch nu, links in de rijbaan.

De teugelwerking en de onmiddelijk daarop volgende beenhulpen, moeten plaats hebben, op het oogenblik dat het paard het linker vóórbeen heeft opgelicht, om het over het rechterbeen heen te zetten.

Tot dit laatste komt het echter niet, tengevolge der werking van den linkerteugel; de linkervoet wordt weêr neergezet, zoodat de overgang bij de verandering van hand, geleidelijk is, en het paard, als het ware, blijft doorstappen.

VIER EN TWINTIGSTE LES.

Van „stilstaande” aanspringen in den galop.

Eerst eenige malen van stilstaande, overgaan in korten draf, en na enkele passen, doen aanspringen in galop. Het aantal passen in korten draf wordt hoe langer hoe kleiner genomen, en na ettelijke herhalingen, en als het paard rustig is, onmiddelijk van „stilstaan” in galop overgaan.

Verder rustig langs den hoefslag galoppeeren, en bij het van stilstaande laten aanspringen, dikwijls veranderen van hand.

VIJF EN TWINTIGSTE LES.

Korte galop.

Als het paard rustig galoppeert, worden beide beenen te gelijk aangelegd.

Daardoor brengt het paard de achterhand meer onder het lichaam, om een grooteren sprong te kunnen nemen, maar op hetzelfde oogenblik, wordt de voorhand door de teugels opgeheven, en in plaats van een grooteren sprong, wordt de sprong verkleind, ingekort.

Bij iederen verderen galopsprong, wordt de beweging herhaald.

Deze beweging met handen en beenen moet zeer regelmatig plaats hebben, eenigzins gelijkende op iemand die, met korte en lichte riemslagen, zit te roeien.

ZES EN TWINTIGSTE LES.

Volten in galop.

Deze worden op den grooten cirkel gemaakt, en niet op den gewonen hoefslag.

Zijn er meerdere ruiters in de rijbaan, dan is het goed, een gedeelte daarvan op een kleineren cirkel te plaatsen, concentrisch aan den grooten cirkel, waardoor de grootte der volte, beter voor het paard is afgebakend.

ZEVEN EN TWINTIGSTE LES.

Korte galop en parade.

Om het paard te leeren paradeeren, wordt eerst van den gewonen galop in den korten galop overgegaan. Door krachtiger werking van beenen en handen worden de sprongen al korter en korter gemaakt tot dat het paard eindelijk stil blijft staan.

Het aantal korte sprongen wordt steeds verminderd, tot dat uit den gewonen galop plotseling wordt stilgestaan, geparadeerd.

ACHT EN TWINTIGSTE, NEGEN EN TWINTIGSTE en DERTIGSTE LES.

De laatste drie dagen (lessen) worden in het werk van de Heusch gewijd, aan de peleton- en escadron school.

Wij zullen ze besteden voor herhalingen van het geleerde door middel van allerlei manege bewegingen, in stap, draf en galop en het tweede gedeelte van iedere les wordt gebruikt om het paard „buiten” te rijden, ten einde het aan straatrumoer, wagens, karren enz. te gewennen.

De meeste paarden, die bij de dressuur in de afgesloten rijbaan, gewend zijn aan rust en kalmte, zonder afleiding, zijn daarna bij het „buiten” rijden onrustig en zelfs schrikachtig. Door de dressuur, is het echter volkomen onder de heerschappij van den ruiter gekomen, zoodat van „doorgaan” geen sprake meer kan zijn. De ruiter heeft zich dus alleen nog te beijveren, het paard onder alle omstandigheden kalm te houden.

Door de africhting in de rijbaan, heeft het paard niet alleen geleerd, zich aan den ruiter te onderwerpen, het heeft ook op hem leeren vertrouwen. Bij het „buiten” rijden is dit dadelijk merkbaar. Toont de ruiter zich angstig bij het naderen van het een of ander voorwerp, waarvoor hij vreest dat zijn paard schrikken zal, en waardoor hij zich onwillekeurig vaster in den zadel zet, de teugels korter neemt, of strakker spant, die angst wordt onmiddellijk door het paard overgenomen, en de ruiter zal min of meer moeite hebben, het in bedwang te houden.

Verraadt de ruiter echter niet de minste vrees, en neemt hij, om zoo te zeggen, geen notitie van de schrikachtigheid van zijn paard, dan zal deze spoedig overgaan.

Wil het paard echter *uitwijken* voor het een of ander

voorwerp, dan moet dit met zachten dwang worden belet, en dit geschiedt door werking van den teugel, aan de zijde waarheen het paard uitwijken wil.

Wanneer b. v. *rechts* een kar passeert, waarvoor het paard dus links wil uitwijken dan wordt ook de *linker* teugel aangehouden, terwijl aan de achterhand, het uitwijken door de *beenhulpen* belet wordt.

Vele, in de rijbaan afgerichte paarden, zijn bij het „buiten” rijden in het begin vooral angstig wanneer *achter* hen een kar of wagen komt aanrijden, zoodat zij het geratel hooren, zonder het voorwerp te zien. Men trachte niet zulke paarden te *dwingen*, om rustig te wezen, doch boezeme hen vertrouwen in, door hen in de gelegenheid te stellen, het voorwerp te *zien*, b. v. door dwars op den weg, stilstaande, de wagen te laten passeeren, en daar bij het paard goedwillig toesprekende. Al spoedig leert het paard inzien, dat het geratel voorbij gaat, zonder hem te deeren, en stoort er zich niet meer aan.

Ten slotte nog een enkel woord over de behandeling van paarden die zich moeilijk laten bestijgen.

Hierbij moeten twee gevallen worden onderscheiden.

- 1e het bestijgen van jonge paarden, die nog niet gewoon zijn onder den man te gaan.
- 2e het bestijgen van reeds afgerichte paarden, die daarbij nu en dan den ruiter moeilijkheid in den weg leggen.

Het jonge paard, dikwijls pas uit de prauw, waar het dan veel geleden heeft, is in den regel, nog niet volwassen en weinig krachtig.

Daarbij onbekend met zijne nieuwe omgeving, is het angstig, en laat zich veelal moeilijk bestijgen.

Toch worden zulke paarden veelal daartoe *gedwongen* door ze stevig te doen vasthouden (wat hen nog angstiger maakt) of door andere krachtige middelen, en de ruiter, als hij eenmaal den voet in den stijgbeugel heeft, zet zich met een zekere haast in den zadel, en komt gewoonlijk daarop zeer onzacht neder.

Behalve dat het paard door angst gedreven wordt, voelt het pijn in de rugspieren, trekt die samen, kromt den rug, en -- het behoeft niemand te verwonderen -- zal zich een volgende keer weêr tegen het bestijgen verzetten. Blijft men met dezelfde ruwe behandeling doorgaan, dan is er veel kans dat zulk een paard *op den duur* moeilijk te bestijgen zal wezen.

Wanneer echter het jonge paard behandeld wordt volgens de in dit boekje aangegeven methode, dan zal zelden moeilijkheid met het bestijgen worden ondervonden.

Door het gaan aan de longe hebben de spieren zich reeds eeniger mate ontwikkeld, het paard is gewend geraakt aan zijn omgeving en daardoor rustig en vertrouwend.

Moet het paard nu worden bestegen, waarvoor men, -- zooals vroeger reeds gezegd -- een licht, doch goed ruiter moet nemen, dan laat men het midden in de rijbaan komen, streelt het, en spreekt het goedaardig toe.

De ruiter komt niet dwars op het paard aan loopen, maar beweegt zich langzaam, van het hoofd, dicht langs den hals, tot voor den stijgbeugel, daarbij de teugels door de linkerhand latende glijden.

Een helper blijft vóór het paard staan, en houdt het *losjes* vast, zich echter gereed houdende, om, zoo noodig, dadelijk te kunnen handelen.

De ruiter kruist de teugels in de linkerhand, wikkelt een manenlok om den duim, en plaatst bedaard den voet in den stijgbeugel. Laat het paard dit niet gewillig toe, wijkt het uit met de achterhand, of treedt het achteruit, dan trekt men den voet terug, en ruiter en helper beiden, volgen kalm de bewegingen, totdat het paard stilstaat.

Wie hierbij bedaard blijft en zijn geduld niet verliest, zal steeds overwinnen.

Telkens wanneer het paard stilstaat, zet men den voet weêr in den beugel, totdat het dit gewillig toestaat, en stil *blijft* staan.

Heeft dit bijzonder veel inspanning gekost, dan moet men dien dag het daarbij laten, het paard beloonen, en naar den stal laten brengen.

Laat het paard gewillig toe dat men den voet in den stijgbeugel zet, en blijft het daarbij goed stilstaan, dan heft de ruiter zich langzaam op, en blijft een oogenblik rechtop in den beugel staan.

Wordt het paard ook hierbij onrustig, dan herhale men weder deze beweging tot het volkomen stil staat. Daarna brengt men het rechterbeen *gestrekt*, over het kruis heen, *zonder dit te raken*, en gaat zoo zacht mogelijk in den zadel zitten door op de rechterhand te steunen, daarbij meer rustende op de knieën, dan op de zitbeenderen.

Voelt de ruiter dat het paard den rug kromt, dan brengt hij het lichaam eenigzins voorover, om de lendenen minder te bezwaren.

Het paard wordt intusschen gestreeld, en de ruiter wacht kalm af, dat het den rug laat zakken. Dan stijgt hij bedaard af, beloont het paard, en laat het op stal brengen. Den volgenden dag, wordt een en ander herhaald en kromt het paard nog den rug, dan zet men het niet in beweging voor dat de rug gezakt is.

Het is goed, bij het bestijgen, altijd door drukking op den rechter stijgbeugel, het zadel in evenwicht te doen houden, omdat door wringing van zadel en cingels het paard uit den aard der zaak, min of meer pijn moet ondervinden.

Wanneer een reeds afgericht paard den ruiter nu en dan moeilijkheid bij het bestijgen in den weg legt, dan is dit gewoonlijk, omdat het te weinig gebruikt wordt.

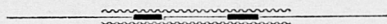
Door langdurige rust zijn de spieren stijf geworden, en het heeft dan ook behoefte, om, zoodra het uit den stal komt, deze door springen en dansen lenig te maken. Laat men het daartoe tijd noch gelegenheid, en zet de ruiter zich dadelijk met zijn volle zwaarte in den zadel, dan is dit voor het paard hinderlijk, en het laat zich gemakkelijk begrijpen, dat het zich een volgende keer daaraan zal trachten te onttrekken. Een enkele onvoorzichtige bestijging, is soms voldoende om een paard voor langen tijd in dit opzicht te bederven.

Het middel om hierin te voorzien, is dus het lenig maken der spieren vóór de opstijging.

Men laat het paard, nadat het gezadeld is, eenigen tijd rond stappen, en wil men het bestijgen, dan is het goed het eerst enkele passen achteruit te doen gaan, of aan de hand te doen traverseeren zoowel rechts als links. Daardoor ontspannen zich de spieren, en behoeft men niet te vreezen voor verzet.

Blijft het paard evenwel uitwijken, dan laat men het zoo lang achteruitgaan tot het van zelf stil staat, en men moet niet opstijgen en het rechterbeen niet over het zadel brengen voordat het *geheel* stilstaat.

Wel is waar wordt hiervoor soms veel tijd gevorderd, doch de resultaten zijn steeds zoo bevredigend en bemoedigend, dat het geen *verloren* tijd mag genoemd worden.

derd,
oedi-

Rijksasiel „Veldzicht“
te Avereest.

